

Калектывізацыя сельскай гаспадаркі ў Бялыніцкім раёне

У 1928 г. у раёне было створана 6 калгасаў, якія аб'ядноўвалі ўсяго 48 гаспадарак і мелі толькі 801 га зямлі. У 1929 г. райкам КП(б)Б даў устаноўку, каб да восеньскай пасяўной кампаніі 1930 г. у Бялыніцкім раёне было калектывізавана 80 % плошчы сельскагаспадарчых угоддзяў. На працягу зімы 1929-1930 гг. Меркавалася правесці суцэльную калектывізацыю, абагульніць усю рабочую і прадукцыйную жывёлу і сродкі вытворчасці. Для правядзення індустрыялізацыі неабходна было ў кароткія тэрміны атрымаць сродкі з вёскі. Дзеля гэтай мэты павялічваліся аб'ёмы хлебнарыхтовак. Так, на 1929 г. раёну паводле плана трэба было нарыхтаваць 180 т азімых, 270 т яравых. На 20 снежня 1929 г. нарыхтавалі 302 т азімых, 489 т яравых. Акрамя гэтага, даводзілася дадатковае заданне – 184 тоны. Такім чынам, меркавалася нарыхтаваць 634 т, было нарыхтавана 791 т, альбо 124,76 %. Але план нарыхтовак бульбы быў выкананы на 68,2 %, ільну на 96,7 %, ільнасемя на 89,1 %.

Гаспадаркам, якія ўлады лічылі “кулацкімі”, на 1929 г. трэба было нарыхтаваць па цвёрдым заданні 352 т зерня, на 19 снежня было нарыхтавана толькі 175 т, альбо 49,7 %. У краіне ў 1929 г. узнік так званы хлебны крызіс. Пачалася палітыка раскулачвання, у ходзе якой выкарыстоўваліся такія меры, як гвалтоўная канфіскацыя збожжа, нярэдка да-

чыста, што прыводзіла да голаду ў многіх сем'ях.

15 студзеня 1930 г. Бюро ЦК КП(б)Б прыняло пастанову адносна кулацтва. Яно дзялілася на тры катэгорыі: 1 – кулацкі актыў, які падлягаў зняволенню ў канцлагер; 2 катэгорыя падлягала высылцы ў аддаленыя вобласці СССР; 3 катэгорыя магла заставацца ў Беларусі з адводам зямлі паза калгасамі. 15 лютага 1930 г. за подпісам сакратара Магілёўскага акруговага камітэта партыі Нейланда тэлеграма з адпаведнымі дырэктывамі была даслана і ў Бялынічы.

У лютым 1930 г. з прадпрыемстваў Беларусі для далейшага развіцця калгаснага руху ў вёску было накіравана 513 прадстаўнікоў рабочага класу – дваццаціпяцітысячнікаў, з іх 11 у Бялыніцкі раён. Ужо 2 лютага 1930 г. у Бялынічах адбыўся раённы з'езд калгаснікаў. На 1 сакавіка 1930 г. было калектывізавана 60,2 % бядняцка-серадняцкіх гаспадарак, 68 % плошчы раёна. 15 красавіка 1930 г. у Бялынічах пачалі працаваць курсы калгаснікаў па падрыхтоўцы брыгадзіраў, кіраўнікоў асобных галін сельскай гаспадаркі.

19 сакавіка 1930 г. за подпісам старшыні райвыканкама Раманава ў 14 сельскіх Саветаў быў дасланы “План пад'ёму і адпраўкі кулацкіх гаспадарак, якія падлягаюць высяленню з Бялыніцкага раёна”.

Камісія па раскулачванню зрабіла вопіс, канфіскавала жывёлу, інвентар, пабудовы і да канца сакавіка 1930 г. выс-

лала з раёна 95 сем'яў. Часам абагульнялася амаль уся маёмасць, у тым ліку свойская птушка і прадукты харчавання. Залічвалася да кулакоў і раскулачвалася частка сярэднякоў. Усё гэта выклікала незадаволенасць сялянства. Так, пасля выхаду артыкула І. В. Сталіна “Галавакружэнне ад поспехаў” у Галоўчанскім сельсавеце, дзе на 8 сакавіка 1930 г. калгасы было запісана 99 % гаспадарак, сяляне разабралі ў калгасах усю рабочую і рагатую жывёлу, сарвалі скліканы сход упаўнаважаных калгасаў у Галоўчыне.

Выступленні сялян прымуслі ЦК ВКП(б) 14 сакавіка 1930 г. прыняць пастанову “Аб барацьбе са скрыўленнямі партлініі ў калгасным руху”. Крыху раней, 2 сакавіка, быў прыняты Прыкладны Статут сельгасарцелі. Але гэтыя меры не маглі хутка выправіць складанае становішча. У выніку частка калгасаў распалася.

А з 15 па 17 чэрвеня 1930 г. у Бялынічах адбыліся тры пажары, гарэлі склады і калгасная маёмасць.

Каб падтрымаць калгасы, ЦВК і СНК СССР прынялі пастанову аб ільготах для калгасаў і калгаснікаў па падатках. З калгаснікаў спісалі нядоімку. Гаспадаркі атрымалі дадатковыя крэдыты. Абагульненая сілай жывёла і птушка былі вернуты калгаснікам, а раскулачаным сярэднякам – іх маёмасць.

(працяг на ст. 2)

Калектывізацыя сельскай гаспадаркі ў Бялыніцкім раёне

(Працяг. Пачатак на ст. 1)

Палепшыўся ўлік аплаты працы калгаснікаў. У выніку выхад сялян з калгасаў спыніўся.

На 30 чэрвеня 1931 года ў раёне налічвалася 116 калгасаў, якія мелі 58 жнярак, 13 сенакасілак і 93 малатарні. У кожным калгасе паводле рашэння райкама КП(б)Б ад 9 лютага 1930 г. ствараліся машынна-конныя калоны з 150-200 коней. Ураёне была разгорнута праца па зборы 28 тысяч рублёў для задаткаў на трактарныя абавязацельствы.

За гады першай пяцігодкі было калектывізавана 4860 гаспадарак, у калгасах налічвалася 28650 гектараў ворыўных зямель, альбо 53 % ад агульнай плошчы. У раёне была арганізавана машынна-трактарная станцыя (МТС), у якой мелася 24 трактары магутнасцю 260 конскіх сіл, з дзейнасцю на тэрыторыі калгаснай плошчы – 14000 га.

У 1932 г. мелі месца масавыя выходы з калгасаў ва Угольшчыне, Кулакоўцы, Эсьмонах, Ланькаве. Восенню 1932 г. Бялыніцкі раён не выканаў гаспадарчыя абавяза-

цельствы перад дзяржавай. Шэраг кіраўнікоў сельскіх Саветаў абвінавацілі ў арганізацыі кулацкага сабатажу.

Для ліквідацыі “сабатажу” у Бялыніцкі раён была наікравана з Мінску група партработнікаў на чале з сакратаром ЦК КП(б)Б Жаброўскім, а таксама атрад НКУС. Ленсавет накіраваў групу ленінградскіх рабочых. Былі праведзены масавыя арышты сялян-аднаасобнікаў. На 1933 г. да аднаасобнікаў давалі, па сутнасці, непад’ёмны план хлебанарыхтовак.

Барацьба за паскораныя тэмпы калектывізацыі вылілася ў крывавае праціваборства. У 1934 г. быў забіты загадчык жывёлагадоўчай фермы калгаса “Звязда” Эсьмонскага сельсавета Гаўрыла Глушакоў, стралялі ў акно старшыні калгаса Аляксеенкі, стралялі з абрэзаў на вуліцы ў калгасе “Новае жыццё” з мэтай зрыву сходу сялян па закупцы збожжа, падпалілі кватэру старшыні Каліноўскага сельсавета Малахава.

У гады другой пяцігодкі дзяржава аказвала калгасам вялікую матэрыяльную і тэхнічную

падтрымку. Калгасныя пасевы на новаасвоеных землях на два гады вызваліліся ад сельгаспадатку. У лютым 1935 г. адбыўся 2 Усесаюзны з’езд калгаснікаў-ударнікаў, дзе быў прыняты Прыкладны статут сельгасарцелі, у якім абагульняўся вопыт вядзення калектывізацыйнай гаспадаркі. У адпаведнасці з гэтым дакументам, згодна з пастановай бюро РК КП(б)Б ад 24 верасня 1935 г. калгасам пачалі ўручаць акты на вечнае карыстанне зямлёй.

Да 1937 г. акты былі ўручаны ўсім калгасам раёна. А першым акт атрымаў калгас “Храбры араты”. У 1937 г. калектывізацыя ў раёне была практычна завершана. З 9725 гаспадарак аднаасобнікаў было калектывізавана 8190, альбо 84,3 %, абагуленая пасяўная плошча калгасаў складала 46694 га з 50785, альбо 91,7 %. У далейшым праводзілася работа па ўзбуйненні калгасаў за кошт ліквідацыі дробных. На працягу 1934-1937 гг. У калгасныя цэнтры было сцягнута 146 хутарскіх гаспадарак.

Анатоль Марозаў

Якое паходжанне маюць назвы рэчак Бялыніцкага краю?

Па сапраўднаму асэнсоўваючы мінуўшчыну роднага краю нельга абысціся без тапанімікі. Сярод гэтага пласту нашае лексікі гідронімы – назвы рэк, ручаёў, азёраў ды балот – самая старажытная мова. Гідронімы даюць дастаткова важкі матэрыял і па праблеме фарміравання беларускага этнасу, што сёння з’яўляецца найважнейшай праблемай беларусазнаўства.

Сёння многія даследчыкі

схіляюцца, што адным з асноўных этнічных кампанентаў на Беларусі ў старажытныя часы з’яўляліся балты. Пра гэта сведчыць і тапаніміка і найперш сістэмнасць распаўсюджвання гідраніміі балтыйскага тыпу.

На Беларусі найбольшую вагу мае балтыйская гідранімія водазбору Бярэзіны. Лік такіх назваў самы значны, а балтыйскі характар іх відавочна – празрысты.

Да балтыйскіх вучоныя ад-

носяць назву ракі Клява (асятніа працякаюць на тэрыторыі суседніх раёнаў).

Назвы рэк Няропля, Запакулка, Вабіч, Лямніца, Друць – таксама маюць балтыйскае паходжанне.

Гэтыя факты сведчаць, што ў 1 тыс. – першых стагоддзяў 2 тыс. н. э. На цяперашняй тэрыторыі раёна былі паселішчы плямёнаў балтыйскага паходжання, якія пазней асімілявалі славяне, у прыватнасці – дрыгавічы.

“Згукі мінуўшчыны”

Каб памяталі аб БНР

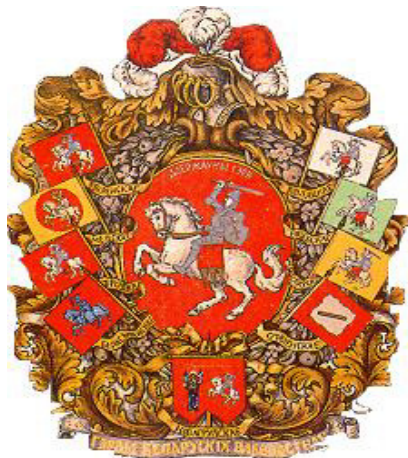
На працягу красавіка месяца старшыня Бялыніцкай раённай Рады Аб'яднаных дэмакратычных сіл спадар Барыс Вырвіч уручыў шэраг падарункаў лепшым вучням Машчаніцкай сярэдняй школы Бялыніцкага раёна. Гэта акцыя АДС раёна была прымеркавана да 90-годдзя Беларускай Народнай Рэспублікі, якое адзначаецца ў гэтым годзе.

Машчаніцкая школа знаходзіцца ў радыяцыйна забруджанай зоне і зараз у ёй навучаюцца толькі 83 вучні, мовай навучання з'яўляецца беларуская. Класы невялікія, напрыклад, у першым класе займаюцца ўсяго чацвёра дзяцей, у трэцім – шэсць. Як кажа Барыс Іванавіч, калі ён сам пачаў наведваць школу, у ёй праходзілі навучанне амаль 600 чалавек. На жаль, беларускія вёскі, нягледзячы нават на наданне ім гучных назваў “аграгарадок”, працягваюць паступова выміраць і

дзяцей у іх становіцца ўсё меней.

Усяго падарункі атрымалі 17 лепшых вучняў школы. Ім былі ўручаны кнігі беларускіх пісьменнікаў, музычныя альбомы сучасных беларускіх выканаўцаў, календары. Як сказаў нашаму карэспандэнту спадар Вырвіч, дзеці былі вельмі ўсцешаны атрыманым знакам увагі.

Аднак добрая справа не абышлася без адмоўных момантаў. Уручаць падарункі дзецям спадару Барысу Вырвічу давялося ў прыватнай абстаноўцы, бо дырэктар школы Андрэй Ганчук і завуч Наталля Кушнер катэгарычна забаранілі гэта рабіць у класах і памяшканнях школы. Па іх тлумачэнню, школа знаходзіцца па за палітыкай і наогул у іх было шмат непрыемнасцей пасля папярэдняга наведвання Машчаніцкай школы ў сакавіку месяцы Аляксандрам Мілінкевічам. Якая палітыка ў падарунках для дзяцей з ра-

дыяцыйна забруджанай зоны і як аполітычнасць школы стасуецца з масавым “добраахвотным” уступленнем настаўнікаў у ГА “Белая Русь”, а дзяцей – у БРСМ, яны патлумачыць не змаглі.

Спадар Вырвіч паведаміў нашаму карэспандэнту, што АДС Бялыніцкага раёна плануе ў гэтым годзе і найдалей заахвочваць лепшых вучняў школ з беларускай мовай навучання.

Сяргей Сямёнаў

Бялынічы: адкрылі дошку ў гонар В.Хаўратовіча

Мэмарыяльную дошку ў гонар стваральніка раённай суполкі Таварыства беларускай мовы Віктара Хаўратовіча сёння адкрылі ў Бялынічах.

Паэт па прызначэнні, будаўнік па прафесіі Віктар Хаўратовіч старшыняваў у суполцы амаль два гады — ад канца 1989 году да сваёй сьмерці 19 кастрычніка 1991 года. Ініцыятарамі ўшанавання Віктара Хаўратовіча сталі вучні бялыніцкага паэта зь літаратурнага аб'яднання “Натхненне”. Вырабілі дошку ягоня калегі-будаўнікі. Мэмарыяльную дошку ўсталявалі на сьцяне дому, у якім Віктар Хаўратовіч пражыў больш за дваццаць апошніх гадоў жыцця, на вуліцы Мічу-

рына, 14. У сыціплым надпісе “У гэтым доме жыў паэт” ня згадваецца Таварыства беларускай мовы. Не казалі пра Таварыства й падчас урачыстасці, на якую прыйшлі ягоныя сябры, вучні, прадстаўнікі ўлады, а таксама былыя паэты суседзі. Між тым суполка ТБМ на пачатку дзевянастых была вельмі актыўная на Бялынічыне. За няпоўныя два гады, пакуль Віктар Хаўратовіч кіраваў суполкай, яе сябрамі сталі каля ста чалавек.

На ўрачыстасці гаворка ішла больш пра творчасць Віктара Хаўратовіча. Выступыцы прамаўлялі па-беларуску. Па-расейску выступіла начальніца аддзелу ідэалёгіі Бялыніцкага райвыканкаму.

Кім быў Віктар Хаўратовіч? Апавядае ягоны сябра, бялыніцкі журналіст, краязнаўца Міхась Карпечанка:

“Віктар Хаўратовіч быў адзін зь многіх сяброў Саюзу пісьменьнікаў Беларусі за савецкім часам, які кінуты ў сталіцу ці абласны цэнтар.

(Працяг на ст. 4)

Бялынічы: адкрылі дошку ў гонар В.Хаўратовіча

(Працяг. Пачатак на ст.3)

. Хаўратовіч застаўся працаваць на сваёй ранейшай пасадзе — будаўніком, прапрабам. Пісаў вершы. Вось прысутнасць сябра Саюзу пісьменьнікаў Беларусі ў месцачковым жыцці надавала такі імпульс для развіцця. Ён апекаваўся школьнікамі-паэтамі. Дапамагаў старэйшым сябрам пісаць. Усё сваё жыццё Віктар Хаўратовіч працаваў будаўніком, і ў сваёй творчасці рамантызаваў гэтую прафэсію. Згадвае бялыніцкая паэтка Ала В о й л а к а в а : “Прафэсію будаўніка ён мог раскрыць так прыгожа, узя-

нёсла, што сапраўды, чытаеш гэтыя вершы — і адчуваеш гэтую сапраўдную вышыню. “Выходжу я на рыштаваньні, адчуўшы сэрцам вышыню”. Вось гэтае адчуванне вышыні заўжды было ў настроі й творчасці. І ён шчыра гэтым дзяліўся з маладымі, такімі, як я”. Якім памятаюць Віктара Хаўратовіча ягоныя былыя суседзі, якіх шмат выйшла паглядзець на ўрачыстасць? Суседка Ганна Ісакаўна працавала разам з Хаўратовічам, ён у яе быў прапрабам. Яна кажа, што ён быў дужа справядлівы. А ці ведала яна, што ён паэт?

“Ведала даўно. Ён мне кніжку падарыў, “Сонца на кельме”. Кніжка ў мяне й цяпер ёсць. Мы заўжды яго ўспамінаем. Калі прыходжу ў ягоны дом, у кватэры заўжды ўспамінаю”. Віктар Хаўратовіч нарадзіўся 22 чэрвеня 1934 году ў вёсцы Малы Сінін, што ў Магілёўскім раёне. Пры жыцці выйшлі два паэтычныя зборнікі — “Сонца на кельме” і “Зямныя колеры і гукі”. Пісаў Хаўратовіч толькі па-беларуску. Пісаў пра ваеннае дзяцінства, пра Бялыніччыну і, вядома, пра будаўнікоў. Памёр паэт 19 кастрычніка 1991 году. Пахаваны ў Бялынічах.
Радые Свабода (Магілёў)

Гісторыя раёна. Травень

- 1883, 11 траўня. Пры Бялыніцкім Раства-Багародзіцкім манастыры адкрыта прыходская аднакласная школа, якую наведвалі 13 вучняў. Утрымлівалася манастырскім коштам.
- 1896. На Бялыніцкім вінакурным заводзе прымяняецца паравая машына.
- 1906, 18 траўня. Заснаванне ў Пецяўбургу выдавецкай суполкі “Загляне сонца ў наша аконца”.
- 1920, 30 траўня. У час выбараў у склад Вішоўскага ссельсавета выбраны сяляне заможных гаспадарак; савет атрымлівае найменне “кулацкага”.
- 1921 (травень). Створаны Руднянскае і Малакудзінскае сельскагаспадарчыя таварыствы.
- 1924 (травень). Арганізавана Бялыніцкае кааператыўнае таварыства.
- 1928, 18 траўня. На пасяджэнні Бялыніцкага райкама КП(б)Б разглядаецца пытанне аб правядзенні беларусізацыі, адзначана, што “асабліва слаба абстаіць справа з веданнем і карыстаннем беларускай мовай шэрагам адказных працаўнікоў раёна”.
- 1932, 13 траўня. Сакрэтная разнарадка спецаддзела ЦК КП(б)Б сакратару Бялыніцкага райкама партыі аб правядзенні набору рабочай сілы ў другім квартале для адпраўкі на Данбас -100 чалавек, у распараджэнне ваеннага ведамства -345 чалавек, для УНР -98.
- 1950. На базе 137 дробных калгасаў раёна ўтвораны 40 буйных.
- 1969, 19 траўня. Паводле Указа Прэзідыўма Вярхоўнага Савета БССР перайменаваны пасёлкі №3, №4, №5, Машчаніцкага сельсавета ў пасёлкі адпаведна Лісаўка, Горка, Дробаўка.
- 1987, 12 траўня. На базе раённай бібліятэкі ствараецца літаратурны, культурна-асветніцкі клуб “Усход”, які ўзначаліў журналіст М. Карпечанка. Заснаванне ў раёне грамадска-палітычнага руху, апазіцыйнага да КПСС/ КПБ.

Наталля АРСЕННЕВА : МАЛІТВА

Магутны Божа! Уладар сусветаў,
Вялізных сонцаў і сэрц малых,
Над Беларусыяй, ціхой і ветлай,
Рассып праменне Свае хвалы.

Дай спор у працы будзённай,
шэрай
На хлеб штодзённы, на родны край,
Павагу, сілу і веліч веры
У нашу праўду, у прышласць
— дай!

Дай урадлівасць жытнёвым нівам,
Учынкам нашым пашлі ўмалот.
Зрабі свабоднай, зрабі шчаслівай
Краіну нашу і наш народ!

